

61. Voščinina A.I. Frühantike Glasgefäß in der Ermitage (Gruppe der Salbgefäß in der Sandern-Technik) / A. I. Voščinina // Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Rostock. – 16 Jargang 1967 Gesellschafts- und Sprachwissenschaftliche Reihe. – 1967. – Н. 7/8. – S. 555-560.
62. Weinberg G.D. Glass manufacture in the Hellenistic Rhodes / G.D. Weinberg // Archaiologikon Deltion. – 1969. – Tom. 24. – P. 144-151.

Коломийчук О. Ю.

УДК 392:94(477.86/.87)

СВЯТО СТРИТЕННЯ У КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВІЙ ПРАКТИЦІ БОЙКІВ: СИНТЕЗ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ ТА МІФОЛОГІЧНИХ УЯВЛЕНЬ

Стаття присвячена вивченню народної звичаєво-обрядової практики бойків, пов'язаної із календарним святом Стрітєння. При характеристиці його святково-обрядової культури, особливу увагу звернуто на синкретизм християнської церковної традиції та елементів міфологічного і дохристиянського походження. В певній мірі це, зокрема, проявляється у глибокій вірі місцевих жителів в оберегову та очисну функції ритуалів із свічкою, символіка якої в наш час трактується здебільшого в християнському дусі, однак насправді є більш багатогранною з позицій народного світогляду. Встановлено, що основними мотивами у відзначенні християнського свята Стрітєння на Бойківщині були апотропеїчні та катартичні, суть яких полягала в ритуально-функціональному поєднанні двох животворних начал – води та вогню.

Ключові слова: Стрітєння, свято, свічка, «громниця», християнський, бойки, Бойківщина, обряд, обрядовість, магічний, апотропей, апотропеїчний, катартичний

Для народного календаря українців та інших європейських народів є притаманною наявність певних християнських свят, які в силу своєї темпоральної локалізації, ідейно-сислової наповненості, господарсько-культурної конотації важко віднести до конкретної пори року. Такі свята існують на межі певних періодів року, через що в етнологічній літературі отримали назву «рубіжних» або свят «календарного переходу».

Одним із таких народних свят, що знаходиться на межі зимової та весняної пір року, є свято Стрітіння. У зрізі його традиційної звичаєвості, багатой та різноманітної фольклорної специфіки, активізації надприродних «потойбічних» сил свято Стрітіння виглядає своєрідним переходом від минаючої, агонізуючої та згасаючої зимової пори до креативної, такої, що народжується та відроджує довколишню природу весни. В цьому контексті календарно-обрядова культура цього свята становить доволі цікаве синкретичне явище, побудоване на окремих ритуально-магічних актах апотропеїчної (оберегової) та катартичної (очисної) символіки.

Обрана тема є недостатньо вивченою в етнологічній літературі. Спеціального дослідження, присвяченого вказаній проблемі, в сучасній історіографії немає. Серед праць, дотичних до вибраної проблеми, слід назвати напрацювання В. Скуратівського [39; 40; 41], М. Ткача [42], Є. Гайової [22], В. Борисенко [15], Ю. Чорі [45], У. Мовної [31; 32], Л. Мусіхіної [34], С. Толстої [42] та ін. Якщо ж вести мову конкретно про Бойківщину, то тут творчий доробок сучасних етнологів слід розділити на дві групи: праці про Бойківщину історико-краєзнавчого характеру (Л. Василечко [18], Ю. Гайда [21], Г. Гром [23]) та інші наукові дослідження (С. Боян [16; 17], З. Небесна [36], У. Janicka-Krzywda [47]). У дисертаційному дослідженні С. Боян [16] та її науковій публікації [17] знаходяться лише короткі відомості про народний звичаєво-обрядовий фон свята Стрітіння на Бойківщині.

Метою даної статті є розгляд та аналіз синкретизму звичаєво-обрядової практики бойків, приуроченої до свята Стрітіння і заснованій на поєднанні християнської церковно-

обрядової традиції із народним колоритом міфологічного та дохристиянського походження. Окрім того важливим завданням буде з'ясувати місце і роль стрітенських обрядових чинностей у народній календарній традиції жителів Бойківщини.

Згідно християнського віровчення свято Стрітіння (в літургійному календарі – Стрітіння Господнє, 15 лютого за н. ст.) присвячене одній із ключових подій в житті Ісуса Христа – посвячення Його Богові. У старозавітному єврейському світі відповідно до закону Мойсея існував звичай, що кожний первісток чоловічої статі на сороковий день народження мав бути посвячений Богові, для чого його приносили до храму. При цьому треба було принести і пожертвування. Цей закон був встановлений в пам'ять виходу євреїв з Єгипту – їхнього звільнення від рабства, спасіння від смерті першої дитини в родині. Відповідно цей припис виконало і святе подружжя Йосифа та Марії, яке на сороковий день по народженні Месії принесло маленького немовля до святого храму на посвяту. В цей час в Єрусалимському храмі служив священник на ім'я Симеон, який отримав від Святого Духа передбачення, що не помре, допоки не побачить Спасителя людства. Саме в пам'ять про цю подію Стрітіння (звідси й назва свята), тобто зустрічі старця Симеона та пророчиці Анни (жінка, що довгий час служила при храмі) із самим Богом, що явився світу як новонароджене немовля, і відзначається свято Стрітіння Господнє [25, с. 18; 30, с. 105-106].

Свято Стрітіння в українській етнічній традиції та традиції інших слов'янських народів просякнуте чільними обереговими мотивами, а також елементами лікувально-профілактичної магії. Апотропеїчна та очисна семантика багатьох обрядодійств цього свята засновується на давньому міфологічному ґрунті, що із плином часу та інтерактивною взаємодією у сфері культурно-ціннісних орієнтацій набула нового християнізованого тлумачення і трактування.

В народі поряд із назвою «Стрітіння» часто вживаються синонімічні «Громниця», «Громниці», «Стріча», «Зимобор». Вживані назви, особливо дві останні, виразно вказують на дохристиянське коріння цього свята.

Цікавим є той факт, що в народних уявленнях свято Стрітіння не належало повністю холодному сезону, а було, за словами С. Боян, своєрідним «перехідним містком» від зими до весни [16, с. 45]. О. Воропай у своєму знаменитому етнографічному нарисі «Звичаї нашого народу» взагалі відніс свято Стрітіння до весняної пори року [20, с. 197-199].

Апотропеїчні мотиви у відзначенні свята Стрітіння на Бойківщині зокрема та на території України загалом пов'язані з освяченням та ритуальною практикою застосування сакрального атрибуту цього дня – стрітенською свічкою. Такі свічки посвячували повсюди в Україні і носили вони назву «громничих», «громнички» або, найчастіше, «громниці» [27, с. 315; 41, с. 339; 15, с. 32]. Білоруси, поляки, серби святили громниці 2 лютого – в день Громничої Матері Божої. Посвячення свічок на Стрітіння практикувалося усіма слов'янами. Але традиція освячення стрітенських свічок не обмежувалась лише слов'янським світом, вона охоплювала й інші європейські народи, зокрема германські [31, с. 142].

Традиційно стрітенські свічки володіли потужною апотропеїчною та катартичною силою. В разі грози, бурі або граду їх запалювали та ставили на стіл чи біля ікон, щоби вберегти власну домівку та господарство від потенційного лиха. Однак до чого ж тут грім та буря, які з точки зору фізичних явищ для зимової пори взагалі не характерні. Вочевидь, «громниця» – це сакрально-магічний оберег майбутнього часу, а саме весняної пори, коли із пробудженням природи стихійні лиха (повені, паводки) будуть нести реальну загрозу життю й здоров'ю людини. Однак не тільки в цьому полягає сакральний езотеричний зміст цього конкретного апотропея.

Народний фольклор не даремно створив таке розмаїття алегоричних образів, присвячених святу Стрітіння. Як відомо, в одному із «стрітенських» переказів йдеться про зустріч (стрічу) та розмову двох пір року – Зими й Літа. Образ Зими в цьому творі народна уява передала у вигляді старої баби, вдягнутої у полатаний кожух та подерті чоботи. Фольклорний образ Літа втілений у

вигляді вродливої та ставної дівчини, з вінком на голові та снопом пшениці в руках [20, с. 197; 40, с. 30].

З цього приводу слід сказати наступне: свято Стрітіння припадає на 40-ий день після свята Різдва Христового. В річному колі видимого руху Сонця цей відтинок у 40 днів складає різницю між часом, за який воно проходить 12 сузір'їв Сварога (Зодіаку) і 12 разів обернеться навколо власної осі. Таким чином, у календарній точці Стрітіння умовно поєднуються два рівні колобіжного руху Сонця. «Ймовірно, – робить висновок М. Ткач – число 40 є астральним модулем переходу з одного рівня буття на інший. А в точці завершення перехідного періоду оновлене буття завжди стикається із залишковим потенціалом минулого» (народження і смерть тут перебувають в одній точці) [42, с. 38].

Тому зиму багата народна уява перевтілила в образ баби – як щось таке, що відживає, перебуває в стані агонії та належить до сфери смерті. Слушною в цьому контексті є гіпотеза С. Токарева, який вважав, що «Корочун» (таким терміном у багатьох слов'янських та неслов'янських народів називалось Різдво, а Різдво і Стрітіння перебувають в одній і тій же точці переходу від одного рівня буття до іншого) у частини слов'янських племен був божеством зими і смерті [43, с. 109]. А ще фольклорний сюжет боротьби Зими із Літом – це одвічне протистояння Добра і Зла, темних сил із світлими, що складає основу більшості міфів, легенд та частини колядок [37, с. 41; 46, с. 64].

У зв'язку із цим можна дещо по-іншому глянути на архаїчну семантику «громничних» апотропеїв, яка постає в міфологічному світлі. На зламі двох пір року «громниця» позиціонується як надійний магічний та сакральний оберек від деструктивного впливу згасаючої зими, всіх її темних сил та природних катаклізмів, пов'язаних із відходом цієї пори, а також як провісник майбутнього приходу весни. Свідченням цього є ряд обрядодійств, що активно виконуються на Бойківщині й у наш час. У багатьох населених пунктах досліджуваного регіону, принісши «громницю» додому, бойки на деякий час залишають її запаленою, «аби дим пішов в хату» [11, арк. 7]. А в с. Ясень Рожнятівського району (Східна

Бойківщина) із запаленою свічкою в той же день обходять довкола власної домівки (апотропеїчне коло) [9, арк. 2]. На Закарпатті принесеною із церкви «стрітенською» свічею (в с. Завадка Воловецького району «громницю» несли додому запаленою [14, арк. 1]) випікали хрестики на сволоках осель – «аби хрещик хату стеріг і злі сили не пускав на поріг» [45, с. 129]. Подібної обрядодії дотримувались також на території Полісся, однак тут, згідно записів С. Толстої, така ритуально-магічна функція була закріплена не за стрітенською свічкою, а за свічкою, що освячувалась в Чистий четвер [44, с. 397].

Обрядовий обхід домівки із запаленою «громницею» та випалювання хрестів на сволоках зустрічаємо також на Лемківщині. При цьому місцева звичаєвість, пов'язана із «стрітенською» свічкою, тут мала форму виразного симбіозу церковно-обрядової традиції із дохристиянською семантикою. Так, під час бурі господиня запалювала «громницю» всередині печі, «жеби перун до обистя не вдарив» [35, с. 301].

Про давні традиції забезпечення від загрозової дії природних катаклізмів (бурі, граду) свідчать також інші не менш цікаві явища народної культури, притаманні для звичаєво-обрядової практики бойків. Так, в с. Лолин Долинського району Івано-Франківської області (Східна Бойківщина) респондент пригадала, що в давнину в разі грози або ж бурі вдавалися до магічного акту такого змісту: виставляли коцюбу (кочергу) і лопату через вікно, схрещуючи обидва предмети [3, арк. 2]. Семантичне наповнення подібної обрядодії полягало у вмотивованому прагненні виконавця символічного акту в такий спосіб переорієнтувати небезпеку на вказані незвичайні предмети, що за своїм функціональним призначенням належать до стихії вогню [33, с. 88-89]. Водночас в основі семіотичного поля згаданого апотропея знаходиться хрест, який, за словами Е. Левкієвської, володіє універсальною символікою як один із головних символів християнської культури. Хрест та хресне знамення являються оберегом, що відганяє і знищує зло силою розп'ятого на хресті Ісуса Христа. При цьому, як відзначає дослідниця, схрещення в традиційній культурі

здійснюється не тільки канонічно, але й іншим способом: ногою, хлібною лопатою, вербою, тістом тощо [29, с. 49].

Стрітенська свічка як християнський та народний апотропей надзвичайно потужної сили використовувався населенням впродовж цілого року, а особливо навесні та влітку, коли грози, град та бурі перебували в активній фазі своєї дії. Бойки із різних куточків етнографічного регіону в ході проведеного опитування неодноразово акцентували на цьому увагу, приводячи щораз нові приклади просторового розташування згаданого ритуально-магічного предмету. Під час бурі, грози чи грому запалену свічку виставляли на вікно, клали на стіл, біля хатніх ікон чи виносили на вулицю [2, арк. 2; 6, арк. 4]. В с. Ілемня Рожнятівського району Івано-Франківської області стрітенською свічкою підкурювали довкола домівки [8, арк. 4].

На Бойківщині та в інших історико-етнографічних районах України катартичні властивості «громниці» застосовували безпосередньо до живих істот. Гуцули вірили, що такою свічкою «...добре підкурювати и маржину, ек їй шош хибує» [19, с. 119]. Подекуди на Україні за допомогою цієї свічки намагалися позбутися вроків у дітей. Для цього «громницю» тричі обносили довкола хворої дитини зі спеціальними примовляннями [34, с. 141]. На Поділлі стрітенською свічкою навхрест обпалювали коси хлопцям і дівчаткам, «щоб головка не боліла і борони Боже грім не вдарив» [26, с. 173].

Вагомим підтвердженням того, що воскова свічка в народних уявленнях здавна фігурує як світлоносне начало, що з'єднує два паралельні світи є її ритуальна семантика, яка супроводжує похоронну обрядовість українців. На Бойківщині, як і повсюди в Україні, стрітенську свічку давали в руки помираючому, щоб облегшити його духовні страждання та тілесні муки [13, арк. 2; 14, арк. 1; 18, с. 44; 22]. При цьому в с. Завадка Воловецького району Закарпатської області місцеві бойки були переконані, що свічка допоможе небіжчику «зустрітися з Господом Богом» [13, арк. 2]. Бойки мешканці гірських масивів Західних Бещад (Польща) вірили, що під час смерті людини на зустріч їй виходили

із свічками в руках ті померлі діти, яких покійний ще за життя хрестив у церкві [47, с. 21].

На прикладі вказаного фрагменту похоронної обрядовості доводиться той факт, що «громниця» слугувала своєрідним дороговказом людині на «тому світі», освітлювала їй шлях до самого Творця. Загалом, як відзначає український етнолог У. Мовна, в подібній практиці, заснованій на розповсюдженому переконанні, що полум'я свічки відганяє нечисту силу і страхітливі примари від умираючого, сконцентрувалася народна віра в очищувальну міць вогню. Свічка в руках вважалася прикметою спокійної і достойної добропорядного християнина смерті. Висловлене в запалі сварки побажання «щобись сконав без свічки» було в українців тяжким прокльоном [32, с. 552].

У святі Стрітєння та його обрядовій культурі простежується тісне переплетення дії двох основоположних (животворних) начал – вогню та води. Стрітенській воді на Бойківщині, як і повсюдно в Україні, приписували цілющі властивості. Тут нею лікували від «пристріту», переляку, натирали хворі місця на тілі, лікували недуги в худоби, кропили волів, коли навесні вперше йшли заорювати, кропили молоду капусту, аби там гусінь не заводилась, тощо [4, арк. 2; 5, арк. 6; 7, арк. 4; 8, арк. 4]. Втім, якщо на більшій території України для цього використовували воду, посвячену в церкві за християнськими канонами [1, арк. 18; 45, с. 129], то на теренах Бойківщини – дуже часто воду, отриману в особливий ритуально-магічний спосіб, який практикують навіть у наші часи [4, арк. 2; 7, арк. 4; 8, арк. 4]. Мова йде про так звану «непочату» воду, тобто набрану в день свята Стрітєння до сходу сонця. Така вода, за віруваннями бойків, володіла цілющими та іншими надприродними властивостями. Іноді існували ще й додаткові умови сакралізації стрітенської води: її набирали там, «де ся води сходять» [4, арк. 2], робили це повністю оголеними за відсутності сторонніх [7, арк. 4] та ін. Подекуди в досліджуваному регіоні (сс. Луги, Дуба Рожнятівського району Івано-Франківської області) стрітенської води набирали за світлої половини доби і не з криниці, а із власної стріхи (при умові відлиги) [5, арк. 6; 10,

арк. 3]. Потрібно відзначити, що схожі вірування були притаманні більшою мірою жителям Східної Бойківщини, а також населенню Поділля [28, с. 373; 39, с. 43], частково Гуцульщини [38, с. 29].

Свято Стрітіння є надзвичайно багатим та різноманітним з погляду народної метеорології. Жителі Бойківщини ретельно стежили за погодними умовами цього святкового дня, і в результаті особистих спостережень робили власні прогнози на найближче майбутнє, а саме, коли настане весна, якою вона буде та ін. За повір'ям, в цей день ведмідь вперше виходить із свого барлогу. Якщо на Стрітіння сонячна погода то, як вірили на Рожнятівщині (с. Луги), ведмідь побачить власну тінь і поверне назад до свого лігва. В такому випадку чекай довгої зими [5, арк. 6].

У багатьох місцевостях України фольклорний сюжет боротьби зими з літом на Стрітіння породив наступну прикмету: якщо на Стрітіння підвечір похолоднішає, то перемогла зима і весна буде нескоро, а якщо потеплішає, то звитягу здобуде весна і зима втече за обрій [45, с. 128]. Натомість на Західній Бойківщині (с. Мшанець Старосамбірського повіту) схожі погодні умови мали протилежне тлумачення: «коли на Стрітіння мороз переможе тепло, то б́орше б́уде л́іто; коли т́епло переможе мороз, довше под́ержит зима» [24, с. 40].

У с. Дуба Рожнятівського району Івано-Франківської області поширена була приказка такого змісту: «Як із стріх потече – то сі зима поволоче» (відлига на Стрітіння віщувала ранню весну) [10, арк. 3]. На Турківщині (с. Вовче) до цих пір побутує давня народна прикмета стосовно свята Стрітіння: «Як ся нап'є птах води на дорозі, то напасеться корова до Їря (Юрія, 6 травня за н. ст. О. К.) на перелозі» [12, арк. 3].

Підводячи підсумки, зауважимо, що календарно-обрядова традиція відзначення свята Стрітіння на Бойківщині своїм вектором спрямована на творення невидимого захисного бар'єру для власної оселі, домочадців, худоби та цілого господарства на порозі нової пори року – Весни, яка по причині символічної боротьби з міфологічною Зимою за право продовжувати рік могла спровокувати певні зрушення і зміни в природньому циклі.

Руйнівні процеси у природі на межі двох сезонів (стихійні лиха, катаклізми) є земним відображенням, «поцейбічною» реальністю міфологічної теми хаосу, що обігрується в людській свідомості в означений час. У зв'язку із цим особливою актуальності в зимово-весняний перехідний період набувають ритуально-обрядові чинності апотропеїчного та катартичного характеру. Свято Срітіння в цьому аспекті виступає лише як невід'ємна ланка, промовистий сюжет всієї системи переломного періоду, коли у давніх слов'ян відбувався перехід від старого до нового року.

Враховуючи вищесказане, відразу стає зрозумілим, яке місце займала обрядово-звичаєва практика означеного свята в народній традиції та побуті населення Бойківщини. Апотропеїчні мотиви, якими просякнуте обрядове тло свята Срітіння, у світобаченні бойків мали на меті убезпечити себе та свій мікропростір перед грядущим «поганим часом», зліквідувати негативний деструктивний вплив згасаючої та «темної» зими і в такий спосіб приблизити та пришвидшити прихід пори року, що несла нове життя – весни. Очисний мотив цього періоду виглядає як ефективна зброя у боротьбі із всіма силами темряви, які мали піти в небуття разом із зимовою порою.

Коломыйчук А. Ю.

ПРАЗДНИК СРЕТЕНИЯ В КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВОЙ ПРАКТИКЕ БОЙКОВ: СИНТЕЗ ХРИСТИАНСКОЙ ТРАДИЦИИ И МИФОЛОГИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ

Статья посвящена изучению народной обычая-обрядной практики бойков, связанной с календарным праздником Сретения. При характеристике его празднично-обрядной культуры, особое внимание обращено на синкретизм христианской церковной традиции и элементов мифологического и дохристианского происхождения. В определенной степени это, в частности, проявляется в глубокой вере местных жителей в обереговую и очистительную функции ритуалов со свечой, символика которой

в наше время трактуется преимущественно в христианском духе, однако на самом деле является более многогранной с позиций народного мировоззрения. Со свечой в день Сретения обходили вокруг собственного дома, чтобы закрыть приступ злым силам; свечу-громницу поджигали в случае возникновения угрозы природного бедствия: бури, града, наводнения; сретенской свечой лечили болезни у людей и домашнего скота. «Громничная свеча» также использовалась при смерти кого-то из близких: ее ставили в руки умирающему. В результате проведенного анализа установлено, что основными мотивами в праздновании христианского праздника Сретения на Бойковщине были апотропеические и катартичные, суть которых заключалась в ритуально-функциональном сочетании двух животворных начал – воды и огня.

***Ключевые слова:** Сретение, праздник, свеча, «громничная свеча», христианский, бойки, Бойковщина, обряд, обрядность, магический, апотропей, апотропеический, катартичный*

Kolomiychuk A.

THE RELIGIOUS HOLIDAY OF CANDLEMAS IN CALENDAR-RITUAL PRACTICE OF BOIKOS: SYNCRETISM OF CHRISTIAN TRADITION AND MYTHOLOGICAL IMAGES

The article is devoted to the study of the folk customary-ritual practice of Boikos, connected with the calendar holiday of Candlemas. Special attention is paid to syncretism of Christian ecclesiastic tradition and elements of mythological and pre-Christian origin in the festive-ritual culture of this holiday. To some extent it appears in the local people's deep faith in protective and cleaning rituals with a candle, the symbolics of that thing is interpreted mainly in a Christian spirit in our time, however actually is more many-sided from folk outlook point of view. People walked around an own house with a candle in the day of Candlemas to stop an attack the evil forces; burnt the candle «hromnytsiu» in a case of natural disaster threat: storm, hail, flood;

Candlemas candle was used for treating of people and domestic cattle. Candle «hromnytsia» was also used in the death of someone from the family: put it into the hands of the dying. As a result of the conducted analysis, the protective and cleaning motives were the high-principled sense of the traditional ritualism of the Christian holiday of Candlemas in «Boikivschyna» is determined. Ritual-functional combination of two life-giving principles – water and fire creates the basis of festive calendar ceremonies.

Key words: *Candlemas, holiday, candle, «hromnytsia», Christian, Boikos, «Boikivschyna», rite, ritualism, magical, protective, cleaning*

Список використаної літератури та джерел

1. Львівська національна наукова бібліотека НАН України ім. В. Стефаника (відділ рукописів), ф. 151 (М. Дикарев), спр. 11-б. Дикарев М. Календарні уривки з «Народного календаря», 235 арк.
2. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 110. Толоки у с. Витвиця Долинського району Івано-Франківської області. Зимові обрядовість. Записано Коломийчуком О. Ю., 2 арк.
3. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 117. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Лолин Долинського району Івано-Франківської області. Записано Коломийчуком О. Ю., 3 арк.
4. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 119. Осінньо-зимові звичаї та обряди с. Максимівка Долинського району

- Івано-Франківської області. Народні ворожіння. Записано Коломийчуком О. Ю., 4 арк.
5. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 123. Головні християнські свята осінньо-зимового календарного обрядового комплексу с. Луги Рожнятівського району Івано-Франківської області. Записано Коломийчуком О. Ю., 6 арк.
  6. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 124. Йорданська обрядовість с. Максимівка Долинського району Івано-Франківської області. Обряд новорічного посівання (матеріали із місцевої бібліотеки). Записано Коломийчуком О. Ю., 2 арк.
  7. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 126. Зимові обрядовість с. Спас Рожнятівського району Івано-Франківської області. Звичай та повір'я деяких осінніх свят. Записано Коломийчуком О. Ю., 5 арк.
  8. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 132. Осінньо-зимові звичаї та обряди с. Ілемня Рожнятівського району Івано-Франківської області. Записано Коломийчуком О. Ю., 4 арк.
  9. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 135. Зимові обрядовість с. Ясень Рожнятівського району Івано-Франківської

- області. Народні повір'я деяких календарних свят. Записано Коломийчуком О. Ю., 2 арк.
10. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 139. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Дуба Рожнятівського району Івано-Франківської області. Записано Коломийчуком О. Ю., 3 арк.
  11. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 158. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Волосянка Сколівського району Львівської області. Записано Коломийчуком О. Ю., 7 арк.
  12. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 163. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Вовче Турківського району Львівської області. Записано Коломийчуком О. Ю., 3 арк.
  13. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 174. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Завадка Воловецького району Закарпатської області. Записано Коломийчуком О. Ю., 2 арк.
  14. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ф. 1 Рукописні матеріали, спр. 176. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Нижні Ворота Воловецького району Закарпатської області. Записано Коломийчуком О. Ю., 1 арк.

15. Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Валентина Борисенко. – К. : Унісерв, 2000. – 191 с.
16. Боян С.П. Весняно-літня календарна обрядовість бойків (кінець XIX ст. – 1930-ті роки): дис. канд. іст. наук : 07.00.05 / Боян Світлана Петрівна. – Івано-Франківськ, 2011. – 254 с.
17. Боян С. Головні християнські свята календарного обрядового комплексу бойків / Світлана Боян // Україна: Культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX століття. – Львів, 2008. – С. 492-500.
18. Василечко Л. Шуткова неділя. Народні звичаї, обряди та повір'я / Любомира Василечко. – Львів : Тиса, 2012. – 186 с.
19. Влад М. Стрітенне. Книжка гуцульських звичаїв і вірувань. Спервовіку / Марія Влад. – К. : Український письменник, 1992. – 223 с.
20. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис: у 2 т. /О. Воропай. – [Репринтне видання]. – К. : Оберіг, 1991. – Т. I. – 456 с.
21. Гайда Ю. Турківщина: природа і люди. Монографічний опис / Юрій Гайда. – Ужгород : Патент, 1998. – 391 с.
22. Гайова Є. Стрітєння Господне. Стрітеніє: [електронний ресурс] / Є. Гайова. – Режим доступу: <http://pyrogiv.kiev.ua/ukrainska-kultura/sviata/stritennia.html>
23. Гром Г. Нагуєвичі / Г. Гром. – Дрогобич: ВФ «Відродження», 2002. – 288 с.
24. Зубрицький М. Народний календар, народні звичаї і повірки, прив'язані до днів у тижні і до рокових свят. (Записані у Мшанці Староміського повіту і по сусідніх селах) / М. Зубрицький // Матеріали до українсько-руської етнології. – Львів, 1900. – Т. 3. – С. 33-60.
25. Кислашко О. П. Православні свята та народні звичаї / О. Кислашко, Я. Кислашко. – К. : Грамота, 2003. – 152 с.

26. Кравченко В. Вогонь / В. Кравченко // Первісне громадянство та його пережитки на Україні. – К., 1927. – Вип. 1–3. – С. 147-181.
27. Курочкін О. Календарні звичаї та обряди / О. Курочкін // Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах / [за наук. ред. А. Пономарьова]. – Опішне : Українське Народознавство, 1999. – Книга 2. – С. 297-332.
28. Курочкін О. Обрядовість (Календарні свята й обряди) / О. Курочкін // Поділля: історико-етнографічне дослідження. – К. : Доля, 1994. – С. 358-385.
29. Левкиевская Е. Славянский оберег. Семантика и структура / Е. Левкиевская. – М. : Индрик, 2002. – 336 с. (Традиционная духовная культура славян. Современные исследования).
30. Маковій Г. Затоптаний цвіт: Народознавчі оповідки / Гарафіна Маковій. – К. : Укр. Письменник, 1993. – 205 с.
31. Мовна У. Звичаї та обряди українських пасічників Карпат і Прикарпаття (друга половина ХІХ – початок ХХ століття): монографія / Уляна Мовна. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2006. – 208 с.
32. Мовна У. Міфо-ритуальні аспекти застосування воску в українців Карпат і Прикарпаття / У. Мовна // Народознавчі Зошити. – 2005. – № 5-6. – С. 550-565.
33. Мойсей А. Магія і мантика у народному календарі східнороманського населення Буковини / Антоній Мойсей. – Чернівці : ТОВ «Друк Арт», 2008. – 320 с.
34. Мусіхіна Л. Магія українців устами очевидця / Лілія Мусіхіна. – К. : ТОВ «Гамазин», 2012. – 400 с.
35. Мушинка М. Календарні обряди та поезія / М. Мушинка // Лемківщина: земля – люди – історія – культура. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1988. – Т. II. – С. 292-312.
36. Небесна З. Поховальні традиції українців на Бойківщині наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття / З. Небесна // Етнічна історія народів Європи. – 2009. – Випуск 30. – С. 59-64.

37. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу: Ескіз української міфології / Іван Нечуй-Левицький. – К. : Обереги, 1992. – 88 с.
38. Онищук А. Народний календар. Звичаї й вірування привязані до поодиноких днів у році, записав у 1907–10 р. в Зелениці, Надвірнянського пов. / А. Онищук // Матеріали до української етнології. – Львів, 1912. – Т. 15. – С. 1-61.
39. Скуратівський В. Дідух: свята українського народу / Василь Скуратівський. – К. : Освіта, 1995. – 271 с.
40. Скуратівський В. Святвечір: у 2 кн. / Василь Скуратівський. – К., 1994. – Кн. 2. – 192 с.
41. Скуратівський В. Український народний календар / В.Скуратівський. – К. : Техніка, 2003. – 384 с.
42. Ткач М. Стрітєння / М. Ткач // Українська культура. – 1998. – № 1. – С. 38-39.
43. Токарев С. Религиозные верования восточнославянских народов XIX–начала XX века / С. Токарев. – М.–Л. : Изд. Акад. наук СССР, 1957. – 164 с.
44. Толстая С. Полесский народный календарь / С. Толстая. – М. : Индрик, 2005. – 600 с.
45. Чорі Ю. Від роду до роду. Звичаєво-обрядові традиції Закарпаття / Юрій Чорі. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2001. – 168 с.
46. Шекерик-Доників П. Дідо Иванчік / Петро Шекерик-Доників. – Верховина : Гуцульщина, 2007. – 496 с.
47. Janicka-Krzywda U. Wojkowie. Encyklopedyczna notka o kulturze ludowej / U. Janicka-Krzywda // Połoniny '04. Rocznik krajoznawczy poświęcony Beskidom Wschodnim. – Warszawa, 2004. – S. 8-25.